

Eszik Gabriella

Szegedi Tudományegyetem

Abortuszdiszkurzusok az Egyesült Királyságban és Magyarországon¹

A jelen tanulmány megírásakor az volt a célom, hogy röviden bemutassam azt a kutatást, amely során elemeztem Anne Furedi, a választásért mozgalom ismert aktivistájának egy az abortuszról szóló szövegét. Szeretném kibővíteni és egyben tovább fejleszteni a fent említett kutatómunkámat azzal, hogy elemezem a magyarországi abortusztörvénykezést, illetve annak ellentmondásait is. A kutatásom célja, hogy az abortuszdiszkurzusokon belül feltárjam azokat a rejtett hatalmi viszonyokat és korlátozó ideológiákat, amelyek révén a nők testi integritásához való jogát korlátozzák.

Dolgozatomban arra törekedtem, hogy feltárjam a művi abortusz lehetőségének szabad megválasztását támogató diszkurzusokat szétfeszítő belső ellentmondásokat. Ehhez elsősorban a választást tematizáló diszkurzusok 'reproduktív autonómia' és 'anyaság' fogalmainak vizsgálatát végeztem el. Elsősorban az foglalkoztatott, hogy ezek az abortuszdiszkurzusok milyen módon termelik újra a gender alapú társadalmi egyenlőtlenségeket ahelyett, hogy – saját célkitűzésükkel is összhangban – megkérdőjeleznék őket. A domináns abortuszdiszkurzusoknak a választás fogalmára és a választáshoz való jogra épülő érvelési keretét Ann Furedi (2008) szövegén keresztül mutatom be. Ugyanakkor nem szeretném azt sugallni, hogy a választásért mozgalom beszédmódja egységes lenne, hiszen nyilvánvalóan a művi abortusz támogatói között is vannak nézetkülönbségek, azonban abban megegyeznek, hogy a „gendert” ontológiai kategóriaként, a „választást” pedig kritikai kategóriaként kezelik és ennek következtében elfedik a nők anyasággal, illetve az abortusszal kapcsolatos megélt élményeinek különbözőségeit és ellentmondásait.

¹ Jelen tanulmány első felét, az angliai abortuszdiszkurzusok elemzését az új, kétéves mesterképzés első végzős évfolyamán 2011 júniusában megvédett szakdolgozatom alapján írtam a Szegedi Tudományegyetem anglisztika programjának alkalmazott nyelvészeti szakirányában. A szakdolgozat címe Pro-choice Discourses of Abortion: The Limits of Non-reflexivity. A tanulmány második fele, a magyar törvénykezés vizsgálata azonban a korábbi elemzés továbbgondolását szolgálja.

Elmezésem eredményeként azt állítom, hogy ennek egyik fontos oka az önreflexiónak gyakran teljes hiánya. Következésképp elmarad a reprodukív jogok egyenlőtlenségeinek feltárása, az előfeltevések kritikai megértésére tett kísérlet. Az elemzés bemutatja, hogy bizonyos heteronormatív gender pozíciókat univerzális társadalmi szerepekként állítanak be még akkor is, ha megkérdőjelezzük azt a leegyszerűsített biológiai modelljét a szexualitásnak, ami szerint annak elsődleges funkciója a fajreprodukción. Az abortusz jogok kiszélesítésében általában a nők mint állampolgárok jogainak biztosítását látják a választásért mozgalom támogatói. Azonban az egyenlőség ilyen típusú liberális felfogása egy eleve adott egyenlőséget feltételez, azaz a nőket homogén csoportként ábrázolja, akik megélt tapasztalatai ebből következően azonosak. A domináns választásért diszkurzusok saját korlátaik miatt a reprodukív jogokat hajlamosak úgy értelmezni, mint jogot a biztonságos művi abortuszhoz, illetve azt, hogy a nők mint állampolgárok autonóm jogokkal rendelkezzenek saját testi integritásuk fölött vagy is, hogy független és szabad módon dönthessenek terhességük megszakításáról. Ez a logika azonban elfeledkezik azokról a megélt tapasztalatokról, amikor a nők testi integritása azáltal kerül veszélybe, hogy abortuszra kényszerítik például fajietnikai konfliktusok következtében vagy a populáció számának szabályozása érdekében.

A cikk második felében a magyar abortusztörvényeket elemzem azzal a céllal, hogy bemutassam legalizálni az abortuszt és destigmatizálni a hozzá kapcsolódó ellentéteket nem feltétlenül ugyanaz. Furedi szövege éppen arra tesz kísérletet, hogy destigmatizálja az abortusz fogalmát, azonban a logika, amely mentén halad újra megerősíti azokat a gender alapú sztereotípiákat és társadalmi szerepeket, amelyek miatt a nők testi integritását és autonómiáját korlátozzák, illetve ezt a korlátozást igazolni tudják.

Művi terhességmegszakítások az Egyesült Királyságban

A művi terhességmegszakítást Angliában, Walesben és Skóciában az 1967-es Abortion Act szabályozza (Az Egyesült Királyság Hatodik Időszaki jelentése 2007, 116). Az abortusztörvényt az elmúlt több mint, negyven évben többször is módosították, illetve kiegészítették a reformok nevében. 2006-ban Nadine Dorries, egy konzervatív parlamenti képviselő javaslatot nyújtott be arra vonatkozóan, hogy 21 hétre csökkentsék azt az időkorlátot, amelyen belül legálisan kérhető művi abortusz. Dorries a javaslatában kriminalizálja a művi terhességmegszakításokat azt állítva, hogy a magzat a terhesség 24. hetében már kisgyerekként néz ki és viselkedik, ezért a 20. hetet követő művi vetélések gyermekéletek kioltását teszik lehetővé (Dorries 2006). Egy másik konzervatív politikus, Edward Leigh rendszeresen hangot ad annak a

véleményének, amely alapján elítéli az úgynevezett „szociális abortuszokat”, amit egy terhes nő nem egészségügyi problémákra, hanem társadalmi válsághelyzetre hivatkozva kérhet. Egy 2008-as cikkben Leigh egyenesen azt állította, hogy a mai Nagy Britanniában a legveszélyesebb hely az anyaméh, miközben az szent és sérthetetlen hely kellene hogy legyen.² Sőt „silent child”-nak, néma gyerekek titulálja a magzatot, aki képtelen kiállni saját jogaiért, ezért védelem illeti meg. Csak abban az esetben tartja elfogadhatónak a művi abortuszt, ha azzal a veszélybe került nő életét mentik meg, vagy ha a magzat valamilyen fogyatékossgal jönne a világra („Támogatják a képviselők a 24. hétig tartó időhatárt” 2008). Ezzel az érveléssel azonban nem csak arról van szó, hogy kizárják a nőket a publikus szférából azzal, hogy megtagadnák tőlük az úgynevezett szociális abortusz lehetőségét, tehát azt, hogy a nők mint autonóm társadalmi lények dönthessenek testük felett. Hanem kimondatlanul arról is, hogy szellemi vagy testi fogyatékossg megeléte esetén nem tekinti életnek, illetve életre jogosultnak a korábban gyermeknek nevezett magzatot.

Kérdésfelvetéseimnek feminista elméleti alapja van, de nem fókuszál kizárólagosan csak a gender fogalmára mint ontológiai kategóriára, mert ennek dominanciája könnyen marginalizálhatja a nők közötti különbségek fontosságát, elfedve a nők társadalmi csoportjának heterogenitását, vagyis azt, hogy hiába tartoznak morfológiailag egy genderhez, csoportjuk társadalmi osztályok, etnikai hovatartozás és szexuális orientáció mentén is tagolódik. Elmezésemben ezért arra is kerestem a választ, hogy azok a nők, akik egyszerre jelennek meg autoritásként és az abortusz támogatójaként, hogyan élhetnek vissza a pozíciójukból származó hatalmukkal, ha a kellő önreflexió hiányában partikuláris fogalmaikat univerzális értékűnek fogják fel és fogadják el. Abból az előfeltevésből indultam ki, hogy a diszkurzusoknak döntő szerepük van egy társadalmi csoport hegemoniájára épülő rendszer létrehozásában és fenntartásában. Ennyiben a férfiak és nők, illetve a különböző női csoportok helyzete közötti egyenlőtlenségeket az abortusz körüli gender diszkurzusok termelik ki és tartják fenn. Azaz az egyenlőtlenségek intézményesülése a különböző diszkurzuson keresztül történik. Márcsak ezért is fontos és érdemes ellen-diszkurzusokat létrehozni, ellensúlyozni, kikezdeni jelen esetben a választás szabadságát nyilvánvalóan a nők érdekében megfogalmazott értékűként elgondoló felfogást is. A szövegek érvelésének elemzéshez a Lancasteri Egyetemen kidolgozott kritikai diszkurzus elemzést választottam.³ Ennek alapfeltevése, hogy a hatalom nem

² “[i]n modern Britain, the most dangerous place to be is in your mother’s womb. It should be a place of sanctity.” („Támogatják a képviselők a 24. hétig tartó időhatárt “ 2008)

³ Norman Fairclough, a Lancasteri Egyetem nyelvésze volt az, aki először kidolgozta ezt a típusú CDA elméletet és módszertant. Fairclough összekötötte a diszkurzus fogalmát az

pusztán jelen van minden egyes diszkurzusban, hanem a diszkurzuson keresztül működik a „nyilvánvaló” és „előfeltételezett” kijelentések dinamikájának köszönhetően. A hatalmi pozíciók tehát akár indirekt módon is működnek és kihatással vannak a mindennapi életre (Bucholtz 2003, 58). Egy feminista elméleti háttérrel rendelkező kritikai diszkurzuselemző a nyelvhasználat szemszögéből azt vizsgálja, hogy hogyan megy végbe a gender ideológiák, a hegemon hatalmi viszonyok és intézmények újra/termelése a diszkurzusok logikája mentén.⁴

A választásért küzdő és az abortuszt ellenző mozgalmak érvelésének hasonlóságai

A választásért küzdő mozgalom általában képtelen olyan hatékonyan formálni a közvéleményt, mint az abortuszt ellenzők tábora. Véleményem szerint ennek egyik, hanem a legfőbb oka az, hogy nem rendelkeznek olyan diszkurzív sémával, amellyel sikeresen és logikusan tudnának megkérdőjelezni univerzálisnak beállított értékeket. Az abortusz ellenes

egyres társadalmi folyamatokkal és változásokkal, és egyben a CDA alapján működő szövegelemzést a társadalomkutatás egyik fontos eszközeként említi, amint azt olvashatjuk többek között Discourse as Social Change (1993) és Analysing Discourse: textual analysis for social research (2003) c. könyveiben is. Az utóbbi években már inkább a kritikai diszkurzus tudomány (CDS és nem CDA) a preferált elnevezés, mivel a CDA nem pusztán egy lehetséges szövegelemzési módszer, hanem különálló diszkurzus felfogás, így ezzel a tudományággal foglalkozó nemzetközi interdiszciplináris folyóirat is a Critical Discourse Studies címet viseli.

4 A szakdolgozatban a szövegek részletes elemzését végeztem el, amit itt azonban sem a terjedelmi korlátok, sem pedig a műfaj követelményei miatt nem fogok részletesen levezetni. A kutatási eredményeimet Fairclough Language and Power (1989) könyvében felvázolt módszertant követve három lépésben mutatom be. Először az elemzett szöveg formai, nyelvi tulajdonságait jellemzem röviden a szóhasználat, a nyelvtan és a szövegkohézió tekintetében. Második lépésben értelmezem a szöveg és az interakció viszonyát. Végül a szöveg által létrehozott lehetséges interakció és a tágabb társadalmi kontextus viszonyát próbálom meg feltárni. Mind a szöveg létrehozása, mind a szöveg interpretációjának folyamata társadalomban működő hatalmi viszonyoknak a függvénye, ezért céлом nem a szöveg formai leírása, hanem kritikai és értelmező elemzése, hogy ennek segítségével a választás mellett érvelő diszkurzusokat további elemzések alanyává tegyem. Az egyik legfontosabb céloom az, hogy feltárjam Furedi cikkének fogalmi és interperszonális funkcióit, azaz, annak vizsgálata, hogy az abortusz- és az anyaság-reprezentációk miként pozicionálják a nőket, valamint társadalmi kapcsolataikat. A szöveg elemzése során arra próbáltam meg válaszolni, hogy fogalmi aspektusának szempontjából vizsgálva a Furedi-cikk milyen tudást hoz létre az abortuszról, és milyen hatalmi viszonyokat implikál. A szöveg interperszonális aspektusát figyelembe véve azt vizsgáltam, hogy milyen morális tartalommal ruházódik fel a művi terességmegszakítás fogalma.

mozgalom sokkal egységesebb, mert olyan magától értetődő fogalmakra építi az érvelését, amelyeket a társadalmi együttélés alapjának szokás elismerni. Az abortusz ellenes diszkurzusokra általában jellemző például, hogy több joggal ruházzák fel a magzatot, pontosabban a magzatot egyenjogú, autonóm lénynek tételezik, s élethez való jogát előrébb helyezik a terhes nővel szemben. Személyiséggel ruházzák fel a magzatot, miközben a nő személyiségi jogait háttérbe szorítják abban a pillanatban, hogy az várandós lesz. Az abortuszt ellenző diszkurzusok érvelésük során olyan univerzálisnak beállított dogmákra hivatkoznak, mint például az erkölcs szükségképp keresztény hiten alapuló rendje, vagy a biológiai törvények sérthetetlensége. Olyan fogalmak jelleme meg diszkurzusaikban, amelyek hagyományosan a békés és előremutató társadalmi együttélés alapköveiként állították be, ezeket pedig a választás jogáért érvelők mozgalma úgy tűnik nem tudja, és nem is nagyon akarja megcáfolni. Ráadásul a választás, illetve a választáshoz való jog fogalmára építő diszkurzusok igen könnyen kritizálhatók, mert nem tudnak annyira nyilvánvaló és egyértelmű fogalmakkal érvelni, mint az abortuszt ellenzők. A szociális igazságosság nevében kampányolnak a biztonságos művi abortuszhoz való jog megszilárdításáért. Azonban ez elsősorban csak a mainstream középosztálybeli nők csoportjának fontos, mivel az abortuszvita nem pusztán a terhességek megszakításának kérdése, hanem a nők testi integritásának és autonómiájának tiszteletben tartásának nézőpontjából is vizsgálendő. Sokak azonban nem feltétlenül az abortuszhoz való jog megszerzésében, megszilárdításában látják biztosítottnak ezt az autonómiát, mert a testükkel, a terhességgel vagy éppen az abortusszal kapcsolatos megélt tapasztalataik is mások. Azaz a társadalmi igazságosságot nem feltétlenül azzal biztosítják számukra, ha jogot kapnak a művi abortuszra, hanem éppen azzal, ha joguk van terhességük kihordására például olyan országokban, ahol a szigorú népességpolitika miatt a nők csak egy gyermeket vállalhatnak. Amikor az abortuszt támogató diszkurzusok a biztonságos terhességmegszáktáshoz való jogot mint a nők társadalmi és politikai felemelésének kulcsfontosságú (már-már legfontosabb) elemét emlegetik, akkor megfelelnek azokról a nőkről, akiknek a terhességmegszakítás nem opció, hanem kényszer. Ebből következik, hogy a művi abortuszhoz való hozzáférés joga nem csak nemek közötti egyenlőség kérdése, hanem egyben a nők között meglévő társadalmi osztályok, etnikai másság szerinti egyenlőség kérdése is. Az adott országban legálisan elérhető művi terhességmegszakítást általában a magasabb státuszú nőknél végzik, míg az alacsonyabb osztályba tartozók nagyobb eséllyel fordulnak kevésbé biztonságos módszerekhez (Fried 2006, 231). Ugyanakkor nem elég csak a törvényi szabályozáson változtatni, hanem a törvény által biztosított legalitás és elérhetőség közti távolságot is

csökkenti kell, vagyis azt, hogy a törvények elérhetősége ne korlátozza még tovább az amúgy legális művi abortuszt (Fried 2006, 232).

A választásért küzdő mozgalom beszédmódjára jellemző továbbá, hogy azokat az értékeket és elveket is tiszteletben igyekszik tartani, melyeket konzervatív ellenfelei működtetnek, így próbál meggyőzően érvelni az abortuszhoz való jog mellett. Előfordul, például, hogy a magzatot életként ismerik el, mégis ezt figyelmen kívül hagyva megpróbálják a terhes nő jogait előtérbe helyezni. Ez a logika csak megerősíti a magzati élet/a terhes nő élete bináris oppozíciójának hierarchikus elrendezését, csak éppen az abortuszt ellenzőkkel ellentétben nem a magzati életet tekintik a kettő közül a fontosabbnak, hanem a női választás jogát, miközben az érvelés logikája ugyanaz marad. Gyakran érvelnek továbbá a választás szabadsága mellett a család fontosságára hivatkozva is. Ebből a szempontból azért kellene belátni a művi abortusz létjogosultságát, mert fontos szerepet játszhat a családtervezésben. Hiába épít ez az érvelés a domináns (heteronormatív) családmodell elfogadására, figyelmen kívül hagyja annak történelmi, kulturális sajátosságait, a konzervatív pozíció isteni rendből levezetett családfelfogását erősíti meg a végén, mert azt lehetetlen összeegyeztetni bármiféle „emberi tervezéssel”.

A vallásos konzervatív irányzatokra alapvetően jellemző, hogy igyekeznek az állam és az egyház közötti határvonalat elmosni, hogy ezzel is nagyobb befolyást szerezhessenek az állami hatalomban (Fried 2006, 235). Ez az igyekezet még nehezebbé teszi az abortuszt támogató csoportok helyzetét, mivel így még nehezebb lesz az abortusz fogalmának a leválasztása a moralizáló vallásos jelentéstartományról. A világi és egyházi értékek keveredése következtében előálló fogalmi tisztázatlanságot tárgyalva Amy Richards kifejti, hogy a művi terhességmegszáktást, azaz magát a procedúrát, nem lehet abortusznak hívni, hiszen az sokkal inkább egy sebészeti beavatkozás eredménye, mint maga a folyamat (Richards 2006, 25). Ezzel szemben a keresztény hitre apelláló abortuszt ellenzőknek egy jól körülhatárolható fogalmat sikerült megszilárdítaniuk, amely értelmében az abortusz egyenlő a még meg sem született gyermekek orvosi segédlettel végrehajtott „meggyilkolásával”, melynek révén a morális fölényt maguknak vindikálhatják (Richards 2006, 27).

A választás jogát legitimizáló diszkurzusok logikájának kettőssége az általános emberi jogokra hivatkozás beszédmódjával is magyarázható. Azt hangsúlyozzák, hogy nők jogainak kérdése egyben egyetemes emberi jogok kérdése is, pedig az univerzalitás/egyetemesség elve maszkulin normákra épül. Következésképp a nők egyenjogósítása, legalábbis a logika szintjén, nem lehet más, mint maszkulinizáció. Az egyetemes emberi jogokon „belülre” helyezni a nők jogait, eleve azzal jár tehát, hogy kisebbségi

jogokként tűnnek fel a nők jogai – bármit is jelentsenek azok –, amiről természetesen szó sem lehet akkor, amikor a társadalom felét kitevő csoportról beszélünk. Gyakran érvelnek a választás szabadsága mellett azzal, hogy a művi abortusz fontos szerepet játszik a családtervezésben, anélkül, hogy a domináns (heteronormatív) családmodellt megkérdőjeleznék.

A Furedi-cikk és általa újra/termelt sztereotípiák

A domináns választás mellett érvelő diszkurzusok ellentmondásainak bemutatására Ann Furedi egyik cikkét vettem alapul. Furedi ismert brit aktivista, szabadúszó újságíró, jelenleg pedig az Egyesült Királyság legnagyobb magán abortuszklinikájának, a BPAS-nek az igazgatója. Furedi legfőbb jelmondata, hogy az abortuszt olyan korán elérhetővé kell tenni, amennyire korán csak lehet, és olyan későn, amennyire későn csak szükséges, mert a nőknek kell meghozniuk a döntést saját testük reprodukciós képességei felett (Hume 2004). A konkrét szöveg, amit elemeztem a dolgozatomban 2008-ban jelent meg az Abortion Review tavaszi számában.⁵

Furedi számos ponton, talán stratégiai esszencializmusból⁶, figyelemmel kívül hagyja, hogy szövege bizonyos sztereotípiákat erősít meg és fel. Az egyik legnagyobb ellentmondás a cikkben, hogy nem különbözteti meg a nők reprodukciós képességeinek hegemon kontrolját társadalmi osztályok, etnikai csoportok, szexuális identitások különbözősége mentén. Csak azokat a középosztálybeli nőket teszi láthatóvá a szöveg, akik jogot követelnek arra, hogy a heteronormatív állami berendezkedéstől függetlenül választhassák az abortuszt, így igyekezvén biztosítani autonóm testi integritásukat. Továbbá Furedi az anyaságot mint társadalmi pozíciót látja a legbiztosabbnak arra, hogy a nők morális döntéshozó képességének legitimitását elfogadtassa. Azzal érvel, hogy egyes nők azért döntenek az abortusz mellett, mert az anyai ösztön ezt diktálja nekik, és morálisan azért nem kérdőjelezhető meg a tettük, mert már ekkor anyaként döntenek, függetlenül attól, hogy van-e már gyermekük. Ezzel csak azt a nézetet erősíti tovább, hogy a nők társadalmi értékét csak az anyaszerep biztosíthatja és teszi megkérdőjelezhetetlenné. Sőt egyenesen azt állítja, hogy az anyaság minden nőben megtalálható eredendően, és ez irányítja morális döntéseiket.

⁵ A cikk elektronikus formátumban a következő címen érhető el: <http://www.abortionreview.org/images/uploads/AR_issue_24.pdf>.

⁶ A fogalom Gayatri Chakravorty Spivak indiai irodalomkritikustól származik lényege pedig, hogy adott kontextusban közös (politikai) célokért küzdő csoportok rövidtávon képesek félretenni, illetve figyelmen kívül hagyni a belső ellentéteiket és ellenmondásaikat, úgy téve, mintha stabil identitással rendelkeznének abban az esetben, ha az előnnyel jár érdekeik érvényesítésében (Spivak, 1993).

Ebből azonban az következik, hogy a nők mint individuumok nem, csak mint anyák lehetnek egyben morális lények is. Meg sem próbálja kritizálni azt az anyaképet, amelyet a domináns elnyomó diszkurzusok megteremtettek, és amelyek közrejátszottak abban, hogy a nő(ies)ség fogalmát meghatározzák. Furedi a nők társadalmi passzivitását erősíti meg akkor, amikor az aktív döntéshozó szerepet az anyasághoz köti.

Habár összességében elutasítom Ann Furedi cikkének logikáját, amiért nem kérdőjelez meg univerzálisnak beállított heteroszexista fogalmakat, eszméket és viszonyokat, fontosnak tartom leszögezni, hogy milyen érdemei vannak a szövegnek. Furedi kísérletet tesz arra, hogy megcáfolja a nőiség, az anyaság és a terhességmegszakítás. hagyományos értelmezését. Egyenesen azt állítja, hogy tulajdonképpen az Egyesült Királyságban növekvő abortuszok száma egy pozitív társadalmi jelenség, mert ez a nők felelős magatartásának bizonyítékaként is értelmezhető. Arról próbálja meggyőzni a cikk az olvasókat, hogy ne problémaként, hanem megoldásként tekintsenek a művi abortuszra, mert, hangzik az érv, az igazi problémát a nemkívánt terhességek okozzák. Az egyik legfőbb célja Furedinek, hogy megfordítsa azt a hierarchikus ellentétet, amelynek eredményeképpen az abortusz egy veszélyes és tragikus eseményként van megbélyegezve a (nem kívánt) terhességgel szemben. Sőt, az érvelés logikáját a végletekig kifeszítve, az abortuszról egyenesen, mint fogamzásgátló módszerről beszél, s mint ilyen a tudatos családtervezés eszköze lehet. Kritizálja azt a diszkurzust, amely a női szexualitást kizárólag csak a gyermeknemzésre korlátozza. Véleménye szerint a nőknek ugyanúgy joga van szexualitás önfeledt élvezetéhez, mint a férfiaknak. Következésképp igazságtalan, ha a nők szexualitását azzal (is) korlátozni igyekeznek, hogy kizárólag őket teszik felelőssé egy nem kívánt terhesség esetén.

Magyar abortusztörvénykezés: legitimizáció vs. stigmatizáció

Az Egyesült Királysággal ellentétben Magyarországon folyamatosan csökken a művi terhességmegszakítások száma. A KSH adataiból kiderül, hogy 1990 és 2006 között csaknem a felére csökkent az abortuszok száma, bár ezzel párhuzamosan az abortuszon átesett nők demográfiai összetétele is megváltozott (*Terhességmegszakítások 1995-2006*, Központi Statisztikai Hivatal, Budapest 2007, 10). Az adatokból az derül ki, hogy ugyan összességében, azaz minden korcsoportban csökkent az abortuszok száma, a műtéten átesett nők többsége ma már nem házas. 1995 óta a művi vetélések döntő többségénél (96-98%) súlyos válsághelyzetre hivatkozva fordulnak a nők a műtéthez, és csak a fennmaradó 2-4%-ot kitevő esetekben teszi indokolttá a nő vagy a magzat egészségi állapota, valamint az a tény, ha a terhesség

bűncselekmény következménye. A KHS jelentéséből egyértelműen látszik, hogy az elmúlt évszázadban a legtöbb művi terhességmegszakításon az 1935-1939 között született nők estek át. A II. Világháború évei alatt született nők esetében is közel azonosak az arányok, vagyis ezekre a generációkra is több terhességmegszakítás jutott, mint élveszületés. Ez az arány csak a második világháború után kezdett megfordulni (ibid., 8). Ez arra enged következtetni, hogy az abortusz nem valamiféle modern jelenség, mint ahogy azt az ellenző irányzat próbálja sugallni, sőt a ma már szélesebb körben elérhető és jobb minőségű fogamzásgátló módszerek (legyenek azok mechanikusak vagy gyógyszerkéimiaiak) segítettek az abortuszok számának visszaszorításában. Azonban az is igaz, hogy a rendszerváltást követően a születések száma és gyakorisága is visszaesett, nem csak a művi abortuszoké, de ez a csökkenés még így is jelentősebb volt a művi vetélések esetében, mint az élveszületések esetében, azaz a száz élveszületésre jutó terhességmegszakítások száma/aránya összességében is csökkent. (Azaz, nem csak amiatt csökkent az abortuszok száma, mert összességében is csökkent a terhességek gyakorisága). Az 1990-es évek vége óta a nem házas nők vannak többségben azok között, akik művi terhességmegszakításhoz folyamodnak. A gyermekek számát tekintve is van némi változás, hiszen az 1990-es éveket megelőzően a kétgyermekes (házas) nők voltak túlsúlyban, azonban ma már a gyermektelen nők többsége esik át abortuszon (ibid., 11).

*1992. évi LXXIX. a magzati élet védelméről szóló törvény*⁷ kimondja, hogy az élet a fogantatással kezdődik, ami tiszteletet és védelmet érdemel, és hogy a terhességmegszakítás nem minősül a családtervezés, illetve a születésszabályozás eszközének. A magzatot a női és férfi ivarsejt egyesüléséből létrejövő életként definiálja, amit a várandós nővel együtt védelem illet meg. A művi terhességmegszakítást feltételekhez köti a törvény. Művi abortusszal a terhesség tizenkettedik hetéig lehet törvényes keretek között elvetetni a magzatot a következő esetekben: az állapotos nő egészsége veszélybe került a terhesség következtében; a magzat fogyatékosága vagy károsodása megállapítható; a terhesség bűncselekmény eredménye; illetve ha az állapotos nő súlyos válsághelyzetbe került a terhesség következtében. A válsághelyzeten a törvény testi vagy lelki megrendülést, társadalmi ellehetetlenülést ért. A tizennyolcadik hétig engedélyezhető a terhességmegszakítás, ha korlátozottan cselekvőképes vagy cselekvőképtelen az állapotos nő, vagy ha a terhességet rajta kívül álló egészségügyi okokból, illetve orvosának vagy az adott egészségügyi intézmény mulasztása következtében nem ismeri fel korábban. A huszadik hétig, illetve a diagnosztikus vizsgálatok elhúzódása esetén akár a huszonnegyedik hétig is megszakítható a terhesség, ha a magzat fogyatékosága 50%-os

⁷<http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99200079.TV>.

valószínűséggel bizonyítható. A terhesség abban esetben szakítható meg időbeli korlátozás nélkül, ha az állapotos nő élete veszélybe kerül, illetve ha kiderül, hogy a magzat az étellel összeegyeztethetetlen rendellenességgel jönne a világra.

A fentiekből kiderül, hogy a terhességmegszakításnak elviekben csak akkor nem szab időbeli korlátot a törvény, ha az állapotos nő élete, illetve egészsége veszélybe kerül, valamint ha a magzatnál rendellenesség mutatható ki. A törvény 6. § (1) bekezdés d) pontja szerint az állapotos nő súlyos testi, lelki vagy szociális válsághelyzete csak a terhesség tizenkettedik hetéig minősül elengedő indoknak ahhoz, hogy művi vetélés mellett döntsön, míg az állapotos nő vagy a magzat oldalán felmerülő egészségügyi okok a törvény szerint időbeli korlát nélkül is törvényes indoknak minősülhetnek. Az állapotos nő terhességének megszakítását szakorvosa által kiállított igazolás birtokában személyesen kezdeményezheti az illetékes családvédelmi szolgálat munkatársánál. A kérelem bejelentését követően a családvédelmi munkatárs köteles a magzat megtartása érdekében tájékoztatni az állapotos nőt többek között a magzat fejlődéséről, a művi terhességmegszakítás lehetséges veszélyeiről, egy esetleges későbbi terhességre gyakorolt hatásairól, a terhesség vállalása esetén elérhető támogatások lehetőségéről, és az örökbeadás folyamatáról. Az első tanácsadást követően leghamarabb csak három nap múlva vehet ismételt részt a második tájékoztatáson, ahol csak ezután tájékoztatják a terhességmegszakítás jogszabályi feltételeiről, körülményeiről, és az illetékes egészségügyi intézmények elérhetőségéről. A kérelem benyújtásakor, illetve későbbiekben az írásban rögzített változatának aláírásakor nem szükséges, hogy a biológiai apa is részt vegyen. Végezetül, a beavatkozást végző intézmény szakorvosa akár a beavatkozás napján is elutasíthatja a kérelmezőt, ha a szülész-nőgyógyász szakorvos megállapítja, hogy a terhesség meghaladta a törvényes időkeretet – amit az egész hosszadalmas procedúra eleve a végső „orvosilag indokolt” pillanaton túlra nyújthat.

Az 1992. évi *Magzatvédelmi törvény*, elnevezésének megfelelően, a magzati élet védelmét helyezi a középpontba nem pedig az állapotos nő önrendelkezési jogát. Ez azt bizonyítja, hogy a nő anyaként pozicionálva nagyobb szabadsággal rendelkező jogalany, mint állampolgárként. Talán ennek is betudható, hogy a törvényben a terhes nőre vonatkozóan az „anya” megnevezés szerepel „A támogatás és védelem eszközei és módozatai” alfejezetben „várandós anya” szóösszetételben, míg a terhességmegszakításról szóló alfejezetek már „állapotos nőként” említik a kérelmezőt.

Az 1992-es Magzatvédelmi törvény miatt több panasz is érkezett az Alkotmánybírósághoz a azt követő években. 1998-ban az AB a beérkezett

példa arra, hogy a legális abortusz nem egyenlő annak dekriminalizációjával és destigmatizációjával.

Furedi szövegével ellentétben a magyar abortusz törvények szövege nem próbálja meg destigmatizálni a művi terhességmegszakításokat, pusztán a művi abortusz lehetőségének kereteket szab egy konzervatívabbnak mondható ideológia mentén. Furedi látszólag tisztában van azzal, hogy a törvényben biztosított jogok a művi abortuszhoz még nem jelentik automatikusan azt, hogy a nők testi integritását ne próbálnák meg korlátozni. Furedi felismeri azt is, hogy a szavaknak ereje van, és hogy a bizonyos szóhasználatnak következményei vannak a mindennapi életben, ezért próbálja meg „probléma” helyett „megoldásként” feltüntetni a terhességmegszakításokat, és ezt a nézetet erősíteni olvasóiban. A magyar abortusztörvény azonban egyértelműen a művi abortuszt úgy állítja be, mint családellenes társadalmi jelenséget, hiszen előírt kötelessége magának a (családvédelmi) tanácsadóknak, hogy megpróbálják lebeszélni az állapotos nőt a terhességmegszakításról. Habár Furedi megpróbál fontos tabukat ledönteni írásával azért, hogy elérhetőbbé váljon egy nem kívánt terhesség esetén annak megszakítása, érvelése alapvetően nem tér el a magyar abortusztörvény logikájától. Mindkét esetben burkoltan megjelenik egy heteroszexista családmodell, amelyben a nő morális döntéshozóként csak az anya szerepben bontakozhat ki.

Felhasznált irodalom

- „1992. évi LXXIX. a magzati élet védelméről szóló törvény”. Web oldal. *CompLex Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye*. 2011. okt. 24. <http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99200079.TV>.
- „AB közlöny: VII. évf. 11. szám: 48/1998. (XI. 23.) AB határozat.” 1998. Web oldal. *Magyar Közlöny*. 2011. okt. 10. <<http://isz.mkab.hu/netacgi/ahawkere2009.pl?s1=&s2=&s3=&s4=&s5=&s6=&s7=&s8=abortusz&s9=&s10=&s11=Dr&r=6&SECT5=AHAWKERE&op9=and&op10=and&d=AHAW&op8=and&l=20&u=/netahtml/ahawuj/ahawkere.htm&p=1&op11=and&op7=and&f=G>>.
- „Az Egyesült Királyság Hatodik Időszaki jelentése.” 2007. Web oldal. *UN CEDAW*. 2011. már. 28. <<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N07/398/67/PDF/N0739867.pdf?OpenElement>>.

- Bucholtz, Mary. 2003. „Theories of Discourse as Theories of Gender: Discourse Analysis in Language and Gender Studies.” In Janet Holmes and Miriam Meyerhoff, szerk. *The Handbook of Language and Gender*. (Blackwell Handbooks in Linguistics. Vol. 13.) Malden, MA; Oxford: Blackwell, 43-68.
- Dorries, Nadine. 2006. „Termination of Pregnancy.” Web oldal. *Hansard, House of Commons*. 2011. ápr. 2. <<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200506/cmhansrd/vo061031/debtext/61031-0003.htm#06103156000002>>.
- Fairclough, Norman. 1989. *Language and Power*. (Language in Social Life Series.) London: Longman.
- Fairclough, Norman. 1993. *Discourse and Social Change*. Malden: Blackwell.
- Fairclough, Norman. 2003. *Analysing Discourse: textual analysis for social research*. London, New York: Routledge.
- Fried, Marlene. 2006. „The Politics of Abortion: A Note.” *Indian Journal of Gender Studies* 13: 229-245.
- Furedi, Ann. 2008. „Abortion: A solution to a problem.” *Abortion Review* 24:1-3. 2011. márc. 10. <http://www.abortionreview.org/images/uploads/AR_issue_24.pdf>.
- Hume, Mick. 2004. „They’re trying to shut us down” Web oldal. *The Times*. 20 October 2004. 2011. ápr. 5. <http://www.timesonline.co.uk/tol/life_and_style/article496337.ec>.
- „Ma büntudatkeltés – Holnap abortusztilalom.” 2011. Web oldal. *Patent Egyesület*. 2011. okt. 26. <<http://patent.org.hu/hirek/n%C5%91i-jogok/ma-b%C5%B1ntudatkelt%C3%A9s-holnap-abortusztilalom>>.
- Richards, Amy. 2006. „What is Abortion?” In Krista Jacob, szerk. *Abortion Under Attack. Women on the Challenges Facing Choice*. Emeryville: Seal Press, 21-30.
- Spivak, Gayatri Chakravorty. 1993. *Outside in the Teaching Machine*. New York, London: Routledge.
- „Támogatják a képviselők a 24. hétig tartó időhatárt” (“MPs back 24-week abortion limit”) 2008. Web oldal. *BBC News*. 2011. ápr. 2. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/7409696.stm>.

„Terhességmegszakítások 1995-2006.” 2007. Web Oldal. *Központi Statisztikai Hivatal*. 2011. okt. 25.
<<http://mek.oszk.hu/06000/06040/06040.pdf>>.